

УДК 340.116 (477)

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Т.С. Гжибовська

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

У статті аналізується проблема формування антикорупційної політики України в сучасних умовах. Подано аналіз наукових поглядів щодо визначення поняття «корупція» та «антикорупційна політика». Розкрито особливості становлення сучасного антикорупційного законодавства в Україні та описуються основні проблеми, що виникають при впровадженні напрямів антикорупційної політики в житті. В результаті дослідження було виявлено основні проблеми, що стосуються розвитку антикорупційної політики в Україні, та розроблені напрями розвитку антикорупційної політики в сучасних умовах.

Ключові слова: корупція, реформування, антикорупційна політика, антикорупційна стратегія, напрями антикорупційної політики, індекс сприйняття корупції, антикорупційне законодавство, Transparency International Україна, спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, складові інституційної системи у боротьбі з корупцією.

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Т.С. Гжибовская

В статье анализируется проблема формирования антикоррупционной политики Украины в современных условиях. Представлен анализ научных взглядов относительно определения понятия «коррупция» и «антикоррупционная политика». Раскрыты особенности становления современного антикоррупционного законодательства в Украине и охарактеризованы основные проблемы, возникающие при внедрении направлений антикоррупционной политики в жизнь. Разработаны направления развития антикоррупционной политики в современных условиях для Украины.

Ключевые слова: коррупция, реформирование, антикоррупционная политика, антикоррупционная стратегия, направления антикоррупционной политики, индекс восприятия коррупции, антикоррупционное законодательство, Transparency International Украина, специально уполномоченные субъекты в сфере противодействия коррупции, составляющие институциональной системы в борьбе с коррупцией.

PRIORITY DIMENSIONS OF FORMATION OF ANTI-CORRUPTION POLICY OF UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

T. Hzybovska

The article analyzes the problem of the formation, implementation and development of anticorruption policy of Ukraine in modern conditions. Initially, the history of the occurrence of the term "corruption" considered and the scientific views on the definition of this concept analyzed. Then they drew attention to ways of forming anticorruption policy and how to implement it in Ukraine. As a result of scientific research, it has been established that there is a large number of definitions of the notion of "corruption". However, there is a definition of corruption in the two main values. Firstly, corruption is a certain social institution that negatively affects the development of society. Secondly, corruption is a general term that denotes abuse of office for personal gain. After defining the concept of "corruption", the article reveals the meaning of the term "anti-corruption policy", the peculiarities of its formation and development in contemporary social, political and economic conditions. After studying the conceptual-categorical apparatus, the peculiarities of the formation of modern anti-corruption legislation in Ukraine, the formation of state authorities in combating corruption, and the influence of civil society on these processes were disclosed. The main problems that arise during the implementation of anti-corruption policy directions in life are described. It also analyzes the attitude of the international community towards corruption and the processes of combating it in Ukraine and in the world. As a result of the study, the main problems concerning the development of anticorruption policy in Ukraine were identified and directions for the development of anticorruption policy in modern conditions were developed.

Keywords: *corruption, reform, anti-corruption policy, anti-corruption strategy, anti-corruption policies, corruption perceptions index, anti-corruption legislation, Transparency International Ukraine, specially authorized counter-corruption actors, components of the institutional system in the fight against corruption.*

Чим більше в державі корупції, тим більше законів.

Публій Тацит

Постановка проблеми. Сучасна Україна знаходиться на шляху великих змін. В країні не припиняються динамічні процеси законодавчого перетворення, що впливають на соціальні, політичні, економічні складові життя українського суспільства. У зв'язку із бажанням нашої держави стати повноправною країною-учасницею Європейського союзу, існує ряд вимог, які необхідно втілити в життя. Європейська спільнота приділяє особливу увагу питанню корупції, що існує не лише у вищих ешелонах влади, а як такий, що пронизує все суспільство. В Україні, як і в усьому світі, корупція визнається однією з основних проблем сучасності, що стосується усіх країн, незалежно від їх політичного режиму та форми правління. Важливо

розробляти шляхи подолання такого явища як в межах окремої держави, так і за допомогою співпраці усіх країн. Адже наявність корупції гальмує економічний розвиток, порушує суспільний лад, впливає на подальший прогресивний розвиток суспільства та загрожує національній безпеці держави.

Аналіз актуальних досліджень. Проблему антикорупційної політики та шляхи її реалізації досліджують такі вчені як: В. Бакуменко, Н. Драгомирецька, Ю. Кальниш, М. Кармазіна, Т. Качкіна, М. Мельник, А. Михненко, Є. Невмержицький, Дж. Поуп, В. Соловйов та ін.

Необхідність наукового дослідження антикорупційної політики підтверджує М. Мельник (2004, с. 56), який відзначає, що ефективність провадження антикорупційної діяльності залежить від наукового розуміння сутності корупції, правильного визначення змісту основних корупційних процесів, закономірностей їх розвитку, а також від адекватності обраних засобів протидії корупції.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що за роки незалежності Україною було прийнято велику кількість нормативно-правових актів, що стосуються подолання корупції та формування антикорупційної політики. Однак, досі триває процес формування деяких органів державної влади, що запроваджуються для реалізації антикорупційної політики в Україні, залишається відкритим питання співпраці України з міжнародною спільнотою щодо запобігання корупційних процесів. Однак, рівень наукового дослідження стосовно вищезазначених процесів, має фрагментарний характер.

Метою даної статті є спроба проаналізувати формування, впровадження та розвиток антикорупційної політики в Україні з урахуванням політики ЄС стосовно цього питання. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких взаємопов'язаних завдань:

– проаналізувати поняття «корупція» та «антикорупційна політика»;

- визначити нормативно-правове підґрунття антикорупційної політики України;
- виокремити основні проблеми розвитку антикорупційної політики в Україні;
- розробити напрями розвитку антикорупційної політики в сучасних умовах для України.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглядати шляхи формування антикорупційної політики та способи її запровадження в Україні, варто для початку визначити поняття «корупція» та «антикорупційна політика».

За допомогою поєднання двох латинських слів «correi» – декілька учасників в одній із сторін зобов'язального ставлення щодо одного предмету, а також «rumpere» – руйнувати, пошкоджувати, відміняти – виникло саме поняття «corruptio», яке в римському праві розумілося у загальному плані як процес руйнування, фальсифікації, розламування та позначало протиправну дію (Невмержицький, 2008, с. 13).

Поняттям корупції оперував ще Аристотель у IV ст. до н. е., визначаючи тиранію як неправильну, корумповану форму монархії (Аристотель. Політика, 1983).

Досі не існує єдиного визначення корупції як соціального явища, однак проведений аналіз довідкової та енциклопедичної літератури свідчить про те, що поняття «корупція» тлумачиться як: підкупність, продажність урядовців і громадських діячів (Бочарова ред., 2009, с. 58); використання посадовою особою свого службового становища з метою особистого збагачення (Сухарева, Крутских ред., 2004, с. 288); злочинна діяльність у сфері політики або державного управління, що полягає у використанні посадовими особами ввірених їм прав та владних можливостей задля особистого збагачення (Гончаренко, Андрушко та Базова, 2003, с. 138); протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їхніх прав і посадових

можливостей для особистого збагачення (Зайчук, Копиленко та Ковальський, 2013, с. 171).

Ю. Шайхалієва (2013, с. 418) визначає корупцію як загальний термін, який позначає зловживання суспільною довірою та становищем для отримання особистої вигоди. І. Шмерліна (2013, с. 250) наголошує на тому, що із визначенням терміну «корупція» все просто, адже це лише соціальний інститут. На думку П. Бердхана (1997, с. 1321), корупція виступає негативним суспільним явищем, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення.

О. Михальченко корупцію характеризує як явище, здатне породжувати кризові стани у різних галузях суспільного та соціального розвитку кожної держави (політика, економіка, державне управління) (Михальченко, Левенець та Шаповал, 2011, с. 38).

С. Роуз-Аккерман (2003, с. 7) визначає корупцію як симптом, який вказує на те, що в системі управління державою щось не так. Науковець у власних дослідженнях писав про те, що державні інститути, створені для регулювання взаємовідносин між громадянином і державою, використовуються для особистого збагачення і надання пільг корумпованим суб'єктам господарювання.

Необхідно також звернути увагу й на те, що існує визначення корупції на законодавчому рівні не лише в межах країни, а й на міжнародній арені. Так, ще у 1979 році було прийнято Кодекс поведінки службовців органів правопорядку, затверджений резолюцією Генеральної асамблеї ООН № 34/169. В цьому документі визначено, що «Службовці органів правопорядку не повинні вчиняти жодних корупційних дій. Вони також повинні всіляко перешкоджати і боротися з усіма такими діями. Хоча поняття корупції має визначатися відповідно до національного законодавства, його слід розуміти таким чином, щоб охоплювати дію або бездіяльність на виконання своїх обов'язків або у зв'язку з ними у відповідь

на подарунки, обіцянки чи стимули, які вимагаються або які були прийняті, або їх протиправне отримання після вчинення, або утримання від вчинення діяння» (Кодекс поведінки службовців органів правопорядку, 1979). Варто зробити висновок, що міжнародна організація зводить розуміння корупції лише до отримання неправомірної вигоди, відсилаючи до норм національного законодавства.

Згідно статті 1 закону України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14 жовтня 2014 р., корупція – це використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди, прийняття обіцянки (пропозиції) такої вигоди для себе чи інших осіб; обіцянка (пропозиція) чи надання неправомірної вигоди іншій особі; вимога вчинити відповідні дії на користь інших фізичних чи юридичних осіб, з використанням наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей (Законодавство України, 2018).

Отже, корупцію ми розуміємо у двох головних контекстах: по-перше, як певний соціальний інститут, що негативно впливає на розвиток суспільства; по-друге, як загальний термін, який позначає посадові зловживання для отримання особистої вигоди.

Визначившись із поняттям корупції, необхідно розкрити значення терміну «антикорупційна політика», особливості її становлення та розвитку в сучасних соціальних, політичних та економічних умовах.

В. Соловйов (2012, с. 103) виокремлює поняття «антикорупційна політика» під яким розуміє сукупність взаємопов'язаних дій системи органів державної влади щодо розроблення та реалізації мети, завдань, принципів і стратегічних напрямів розв'язання проблеми у сфері запобігання і протидії корупції.

Т. Качкина визначає антикорупційну політику як розробку і постійне здійснення різнобічних і послідовних заходів держави і суспільства в рамках

прийнятих державою основ конституційного ладу з метою усунення причин і умов, що породжують і живлять корупцію в різних сферах життя (Качкина и Качкин, 2010, с. 43).

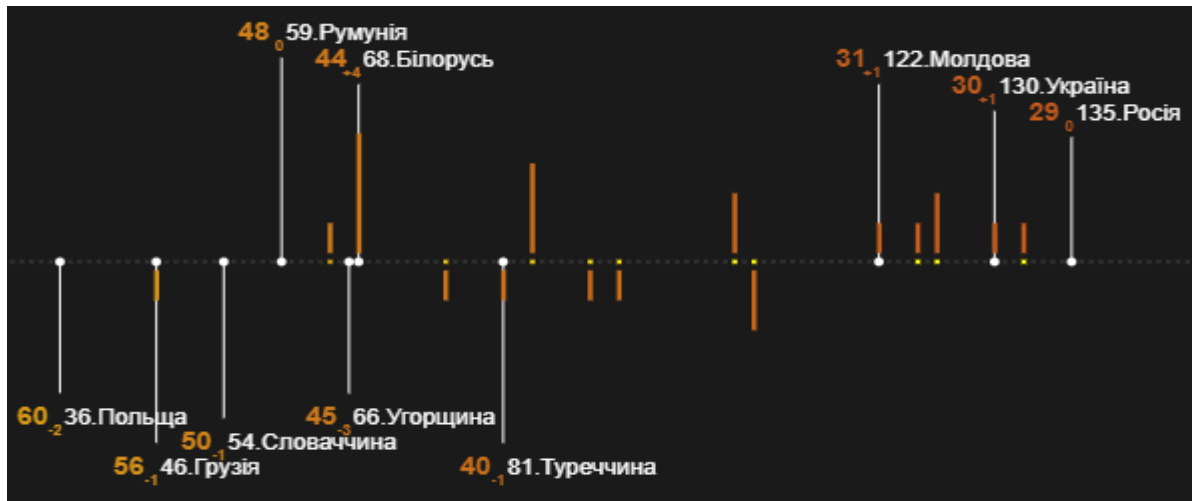
Аналізуючи вищенаведені визначення В. Соловйова та Т. Качкиної, А. Сафоненко (2004, с. 5) відзначав, що антикорупційна політика знаходить своє відображення у законодавстві, виробленні й застосуванні спільних принципів та механізмів протидії корупції, узагальненні досвіду антикорупційної діяльності й науковому підході до вирішення проблеми. Спрямованість антикорупційної політики йде на обмеження корупції, забезпечення захисту суспільних інтересів від владних зловживань в економічній, політичній та соціальній сферах.

Варто зазначити, що аналіз наукових праць дає змогу зрозуміти, що жодна країна світу, незалежно від форми правління, державного устрою та політичних поглядів, не уникла проблеми корупції на різних щаблях. В деяких країнах розвинена побутова корупція, що не сягає значних розмірів, однак без якої держава вже не існує. А є країни в яких за допомогою законодавства вдалось викоринити корупцію серед населення, однак у вищих ешелонах влади не припинилась діяльність осіб, які використовують владні повноваження в особистих цілях.

Для розробки дієвої стратегії, яка б стала ефективною у процесі боротьби із корупцією, варто перш за все чітко розуміти який стан справ на даний момент. Це можна встановити за допомогою визначення одного з основних показників рівня корупції, що визнаються міжнародною спільнотою – Індексом сприйняття корупції. В Україні досить важко визначати такі показники, про це свідчать матеріали міжнародної організації Transparency International (далі – TI). Саме ця організація всесвітньо відома Індексом сприйняття корупції та Барометром світової корупції. Щорічні звіти дають змогу суспільству загалом та окремим урядам, президентам, волонтерам, підприємцям бути в курсі подій. Саме бачення картини окремо в

кожній країні і у світі загалом, дає змогу усвідомити не тільки наявність проблеми, а й намагаться розробити шляхи подолання ситуації, яка склалась.

У звіті українського офісу Transparency International стосовно Індексу сприйняття корупції за 2017 рік відзначено, що темпи ефективності боротьби з корупцією в Україні за рік знизилися вдвічі. Це зображено на графіку 1.

Графік 1 «Індекс сприйняття корупції (2017 р.)» (Transparency International Україна, 2017)

З огляду на вищенаведений графік, варто зазначити, що ситуація досить неоднозначна. Україна здобула 30 балів зі 100 можливих у дослідженні Індексу сприйняття корупції за 2017 рік і посіла 130 місце (зі 180 країн). Це на 1 бал більше та на 1 позицію вище, ніж у минулому році (29 балів, 131 місце зі 176 країн). Але в динаміці результати минулого року нижчі (1 бал проти 2) ніж у 2016 році.

Transparency International серед причин, що сприяли підняттю України на вищу сходинку, виокремлює наступні: створення антикорупційних органів (Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції); направлення до суду та розгляд судовими органами справ щодо підозр у топ-корупції; оновлення реєстру електронних декларацій; реформування системи державних закупівель та обов'язкове використання системи ProZorro.

В той же час, повільне зростання індексу України (фактичне падіння динаміки зростання вдвічі порівняно з 2016 роком) пояснюється

нестабільною ситуацією законодавчої ініціативи парламенту (Реанімаційний Пакет Реформ, 2017). Постійні зміни, хоч і спрямовані на покращення, однак одночасно загрожують створенню усталеної інфраструктури, що є ефективною у боротьбі з корупцією. Тому для створення чіткої та ефективно діючої інфраструктури у боротьбі з корупцією, перш за все необхідно проаналізувати існуючу на даний момент стратегію боротьби з корупцією в Україні.

Актуальна на даний момент антикорупційна політика держави сформувалась кілька років тому. У зв'язку із різкими соціально-політичними змінами в країні, відбулась антикорупційна реформа – 14 жовтня 2014 року було прийнято антикорупційний «пакет законів». Це була сукупність нормативно-правових актів, прийняття яких мало ввести в дію нову модель боротьби з корупцією.

Після прийняття нового антикорупційного пакету законів та початку впровадження Антикорупційної стратегії (2014 – 2017 рр.) в Україні почала діяти нова система боротьби з корупцією. Характерною рисою нової антикорупційної політики є створення умов, які б унеможлилювали здійснення корупційних адміністративних правопорушень. Позитивним аспектом є й те, що закони розроблені за участю громадськості, зокрема волонтерських та міжнародних неурядових організацій. Проте на нинішньому етапі Закону України «Про запобігання корупції» притаманно ряд прогалин. Так, наприклад, із прийняттям закону фактично було впроваджено діяльність нової моделі антикорупційних органів, але необхідного правового визначення та правової регламентації діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в нормативно-правовому акті немає. В статті 1 Закону лише зазначено, що під терміном спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції слід розуміти – органи прокуратури, органи внутрішніх справ України, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції. Також має бути виправлено і той момент, що законом передбачено

діяльність спеціально уповноважених суб'єктів протидії корупції, а правова регламентація та посилення на дії таких інституцій відсутні.

Як зазначає І. Беззуб (2017), в Україні довгий час не існувала ефективна стратегія боротьби з корупцією і це ускладнювало налагодження дієвого механізму її подолання. Саме тому після прийняття Закону України «Про запобігання корупції» було прийнято Антикорупційну стратегію на 2014-2017 рр. (закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні» № 1699-VII). Саме цей документ визначає перелік дій, спрямованих на запобігання та подолання корупції в Україні. Головні напрями антикорупційної діяльності в державі визначені у стратегії на середньостроковий період (три роки). Це дає змогу конкретизувати всіх її суб'єктів та ефективно впроваджувати заплановані дії, які мають бути скоординовані відповідно до їхньої належності до правоохоронних та інших державних органів. Стратегією передбачені індикатори прогресу реалізації державної програми, що надає можливість відстежити ефективність дій кожного з учасників. Однак, головним її недоліком на даний момент є те, що в 2018 році досі діє Антикорупційна стратегія на 2014-2017 рр., тому що антикорупційна стратегія на 2018-2020 рр. ще на стадії прийняття.

Як впливають прогалини, що існують у проаналізованих вище антикорупційних законах, на провадження антикорупційної політики можна дізнатись із щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики. Адже згідно закону України «Про запобігання корупції» Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики. Вперше в цьому році Національна доповідь підготовлена з урахуванням результатів дослідження рівня сприйняття корупції в Україні. Документ охоплює питання запобігання корупції в усіх сферах суспільних відносин, від представницьких органів влади до приватного сектору. У кожному розділі наведено висновки щодо

ефективності антикорупційних заходів у тій чи іншій сфері, а також рекомендації щодо вжиття заходів для мінімізації корупційних проявів.

Г. Кохан (2013, с. 5) наголошує на тому, що процес здійснення реформ вимагає ретельного, всебічного розроблення методів боротьби з корупцією, аналізу їх ефективності, детального оцінювання причин і форм тих корупційних практик, які вже наявні у країні або властиві певному регіону, більш ґрунтовного розуміння наслідків, вироблення антикорупційного курсу, який би відповідав потребам того чи іншого суспільства і сприяв формулюванню дієвих рекомендацій для законодавців і урядовців. Отже, лише прийняття нових законів недостатньо для того, щоб все змінилось.

Вважаємо за доцільне, побудувати інституційну систему, що відповідає міжнародному досвіду, а також враховує особливості української юридичної системи та суспільства. Для формування відповідної системи варто звернути увагу на рекомендації міжнародних організацій. Задля проведення ефективної антикорупційної політики у 2018 році, Transparency International Україна рекомендувало вжити наступні заходи: запустити Вищий антикорупційний суд та продовжити судову реформу, посилити спроможності слідчих органів та припинити міжвідомчу боротьбу; впровадити нові електронні державні інформаційні системи, позбавити правоохоронні органи права втручатися в економічну діяльність.

Звинувачувати Україну в бездіяльності не потрібно, адже рекомендації було прийнято до відома. Навіть деякі з вищеперелічених рекомендацій вже введено в дію, наприклад, впровадження електронних державних інформаційних систем. Основною проблемою для нашої держави залишається фрагментарність дій, як щодо запобігання, так і стосовно протидії корупції. Яскравим прикладом є ситуація із Вищим антикорупційним судом. Традиційно в Україні склалась така думка, що суд – один з найбільш корумпованих органів державної влади. Вкотре таку думку було підтверджено дослідженням глобальної антикорупційної коаліції Transparency International. У 2017 році дослідили 819 судових вироків

стосовно 952 осіб у справах про корупційні злочини, постановлені у період з 1 липня 2015 року по 30 червня 2016 року. Найбільшу частку (53,6%) становили вироки стосовно державних службовців категорії D, 17,5% і 16,1% – категорій C і B відповідно, ще 12,5% – це вироки стосовно приватних осіб. Лише три вироки, які на момент аналізу не набули законної сили, стосувались державних службовців категорії A. Третину усіх присуджених покарань становили штрафи, переважно до 20 тис грн. Ще третина осіб була звільнена від покарання: 300 осіб були звільнені від відбування покарання з іспитовим строком, ще 25 – по амністії, та ще 11 – з інших підстав, зокрема, закінчення строків давності (Слюсар, 2017).

Отже, як би не наголошували спеціальні органи по боротьбі з корупцією на тому, що вони займаються подоланням топ-корупції (корупція у вищих ешелонах влади), результати дослідження свідчать про зовсім інше. Тому за таких обставин найбільш оптимальним вбачається утворення нової судової інституції, сформованої на принципах незалежності та професіоналізму, яка зможе стати еталоном для органів судової влади.

Беручи до уваги, що кінцева мета будь-якої реформи полягає у зміцненні та оновленні державних засад, прийняття нових законів (зокрема, про Вищий антикорупційний суд) повинно сприяти не тільки оновленню механізму запобігання та протидії корупційних правопорушень, а й усуненню недоліків та прогалин попередніх законодавчих спроб врегулювання даної проблеми.

Отже, спираючись на вищевикладене, основними складовими інституційної системи у боротьбі з корупцією в Україні мають стати: законодавче забезпечення, формування дієвої системи державних органів, забезпечення ефективного координування формування та реалізації антикорупційної політики, превентивні заходи, а також заходи подолання корупції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті здійсненого аналізу, ми дійшли наступних висновків: по-перше, поняття

корупція варто використовувати у двох головних контекстах: як певний соціальний інститут, що негативно впливає на розвиток суспільства та як загальний термін, який позначає посадові зловживання для отримання особистої вигоди; по-друге, антикорупційна політика – це процес вироблення й застосування спільних принципів та механізмів протидії корупції, узагальненні досвіду антикорупційної діяльності й науковому підході до вирішення проблеми, закріпленій у законодавстві.

Аналіз антикорупційних законів дає змогу зрозуміти, що існує ряд спільних проблем, серед яких основними є існування прогалин у законодавстві, непостійність законодавчої ініціативи, фрагментарність впровадження запропонованих міжнародною спільнотою змін в діяльність держави у сфері боротьби з корупцією.

Враховуючи наявні на даний момент реалії суспільного, політичного, економічного життя в Україні визначимо орієнтовні напрями розвитку антикорупційної політики в Україні. Основними напрямками мають стати:

– проведення глибокого аналізу рівня корупції в державі, причин і умов її існування та корупційних ризиків в основних сферах життєдіяльності, а також комплексних соціологічних опитувань громадської думки та експертів;

– запровадження електронних державних інформаційних систем, що дозволить впровадити нові сфери взаємодії держави, суспільства та бізнесу. А також посилить рівень громадського контролю.

– впровадження змін в органи державної влади, суди, органи місцевого самоврядування з урахування взятих міжнародних зобов'язань країною на себе у сфері запобігання та протидії корупції;

– створивши спеціальні органи протидії та боротьби з корупцією, позбавити правоохоронні органи права втручатися в економічну діяльність.

Отже, за умови впровадження запропонованих вище напрямів реалізації антикорупційної політики, показники Індексу сприйняття корупції можуть змінитися для України в кращий бік. Адже за самим індексом приховано реальний стан справ в країні. Системність та послідовність дій

держави мають стати запорукою успіху у взаємодії із громадськими організаціями та світовою спільнотою, що лише прискорить появу значних позитивних результатів у подоланні корупції в нашій державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аристотель. Політика*, 1983, Т.4. Москва: МЫсль. [online] Доступно: <http://grachev62.narod.ru/aristotel/contents.html> [Дата обращения 2 вересень 2018].
2. Беззуб, І., 2017. Антикорупційна політика в Україні. *Громадська думка про правотворення*, 10(92), с. 19–28. Доступно: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2015/10.pdf> [Дата звернення 2 вересень 2018].
3. Бочарова, Н.В. ред., 2009. *Короткий російсько-український тлумачний словник юридичних термінів*. Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП.
4. Гончаренко, В.Г. Андрушко, П.П. та Базова, Т.П. 2003. *Юридичні терміни. Тлумачний словник*. Київ: Либідь.
5. Зайчук, О.В., Копиленко, О.Л. та Ковальський, В.С. 2013. *Сучасна правова енциклопедія*. Київ: Юрінком Інтер. 2-ге вид
6. Законодавство України, 2018. *Закон України про запобігання корупції від 14.10.2014 р. № 1700-VII*. [online] Доступно: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> [Дата звернення 2 вересень 2018]
7. Качкина, Т.Б. и Качкин, А.В. 2010. *Коррупция и основные элементы стратегии противодействия ей*. Ульяновск: Печатный двор.
8. *Кодекс поведінки службовців органів правопорядку: міжнародні стандарти (затверджений резолюцією ГА ООН): нормативно-правовий документ № 34/169 від 1979*, 1979. [online] Доступно: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/PS_05__4_2_001.pdf [Дата звернення 2 вересень 2018].
9. Кохан, Г.В. 2013. *Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз*. Київ: НІСД.
10. Мельник, М.І. 2004. *Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії)*. Київ: Юрид. Думка.
11. Михальченко, О., Левенець, Ю. та Шаповал, Ю. 2011. *Корупція*. Київ: Парламентське видавництво.
12. Невмержицький, Є.В. 2008. *Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії*. Київ: КНТ.
13. Реанімаційний Пакет Реформ, 2017. *Індекс сприйняття корупції – Аналітика ТІ Україна*. [online] Доступно: – Режим доступу: <https://rpr.org.ua/news/index-spryjnuyattu-koruptsiji-2017-analytika-ti-ukrajina/> [Дата звернення 2 вересень 2018].
14. Роуз-Аккерман, С. 2003. *Коррупция и государство. Причины, следствия, реформы*. Перевод с английского О.А. Алякринский. Москва: Логос.
15. Сафоненко, А., 2004. *Антикорупційна політика в умовах трансформації українського суспільства*. Кандидат наук. Автореферат. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка.
16. Слюсар, А., 2017. *Антикорупційний суд в Україні: передумови утворення та гарантії ефективності*. [online] (Останнє оновлення 13 лютий 2017) Доступно: <https://ti-ukraine.org/news/2175/> [Дата звернення 2 вересень 2018].
17. Соловійов, В.М. 2012. *Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України*. Київ: Ін-т законодавства ВРУ.
18. Сухарева, А.Я. и Крутских, В.Е. ред., 2004. *Большой юридический словарь*. Москва: ИНФРА-М. 2-е изд.

19. Шайхалієва, Ю., 2013. Феномен політичної корупції в Україні. *Наукові записки*, 1(63), с. 415-430.
20. Шмерлина, И.А., 2016. Коррупция как диффузный институт. *Современные исследования социальных проблем*, 11(67), с. 248–277.
21. Bardhan, P., 1997. Corruption and development. *Journal of Economic Literature*, 25, pp. 1320–1329.
22. Transparency International Україна, 2017. *Індекс сприйняття корупції*. [online] Доступно: https://ti-ukraine.org/category_news/infohrafika/ [Дата звернення 2 вересень 2018].

Інформація про автора

Гжибовська Тетяна Степанівна – викладач-стажист кафедри освітнього менеджменту та публічного управління ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»; e-mail: tatyana93torgan@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8070-5179>.

Стаття надійшла до редакції: 03.10.2018 р. Прийнята до друку: 18.10.2018 р.